

PAPER DETAILS

TITLE: Woldietrich Schnurre`nin `Karsi ıkımak Gerekiyordu` Kitabini Olusturan Kısa Hikayelerin Savas Sonrası Alman Edebiyatında Rolü.

AUTHORS: Birkan KARGI

PAGES: 23-48

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/45304>

Wolfdietrich Schnurre'nin 'Karşı Çıkmak Gerekiyordu' Kitabını Oluşturan Kısa Hikâyelerin Savaş Sonrası Alman Edebiyatında Rolü

*Birkan Kargı**

Özet

Almanya'da İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki dönemi 'Çoraklaşma' süreci diye adlandıran Wolfdietrich Schnurre'nin, Günter Eich ve birkaç arkadaşıyla birlikte Alman dili ve edebiyatını militarist söylemlerden uzaklaştırma ve geliştirme gayretleri önemli rol oynamıştır. Bu bağlamda W.Schnurre'nin 1945 ve 1950 yıllarını kapsayan Türkiye'de 'Karşı Çıkmak Gerekiyordu' (Man sollte dagegen Sein) adlı kitabında yer alan öykülerin üslup incelemeleri yazarın ve yapıtlarının daha iyi değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Araştırmada kitaptaki öykülerin dili aracılığıyla yazarın okuyucularla, öykü kişilerinin birbirleriyle iletişim kurarlarken Schnurre'nin sözbilimsel açıdan neleri önemsendiği ve bunları nasıl aktardığı betimlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda W. Schnurre'nin hayatı ve sanat anlayışı yanında kısa hikâyelerindeki söze, cümleye ve düşünmeye dayalı üslup unsurları, karşılıklı konuşmaların üstlendiği roller örneklemeler yardımıyla incelenmiştir. Yazarın kısa hikâyelerinde aktarmak istediği, "savaşta insan sorununu" çelişkiyle birlikte iletip okuyucuyu, düşünüp karar vermede özgür bırakmıştır. Bu yaklaşım yazara özgü bir ironi anlayışı oluşturmuştur. Özensiz konuşmalar, kısa ve öz ifadeler, yarım kalmış tümceler, benzetmeler ve retorik sorular kısa hikâyeleri dinamik, özgün ve farklı kılmıştır.

Anahtar sözcükler: Karşılıklı konuşma, İroni, Çoraklaşma, Kısa hikâye

* Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Böl, Kurupelit kampüsü
SAMSUN

The role of the short stories consisting the book of Wolfdietrich Schnurre's "Need to oppose" on post-war German Literature

Abstract

W. Schnurre G. Eich and his friends, naming the time just after the 2nd world war in Germany as the 'Barren Period', have played an important role in this terms of developing and protecting the German language and literature from militarist dictions. In this respect, W. Schnurre, among the stories in his book titled 'Need to Oppose' including the years 1945-1950, has made it possible to evaluate and investigate his style in his books. In this research, with the help of the language used in these short stories, while the writer and the readers and the characters in the story, have been communicating with each other, what things W. Schnurre have considered important in terms of rhetoric and how he reflected all these have been described. For this purpose, besides his life and sense of art, elements of style and the role of communication, depending on the speech, syntax and thought in his short Stories, have been researched with the help of samplings. The writer has left the readers free to think and give their decisions by reflecting the problems of the people in the war through contrasts. This approach has formed a sense of irony characteristic to the writer himself. Careless speeches, short and precise expressions, unfinished sentences, similes, and rhetorical questions have made the short stories dynamic, original and different.

Keywords: Dialog, Ironic, Barren period, Short story

Giriş

Nazi rejiminin hükümlanlık sürecinde baskıcı militarist yapılanmasının Alman dili ve edebiyatını yeniden yapılandırma ve yönlendirme gayretleri yaşama dair sorunların dile getirilmesinde önemli boşluklar ve kopukluklar oluşturmuştur. Savaşın bitiminden hemen sonra 'çoraklaşma' (Kahlschlag) dönemi diye nitelendirilen bu geçiş döneminde Wolfdietrich Schnurre'nin edebiyat ve dil çalışmaları oldukça önemli olmuş ve diğer yazarlara öncülük etmiştir. W. Schnurre bu amaç doğrultusunda en büyük desteği Günther Eich'ta bulmuş ve birlikte 1945'ten sonra totaliter yönetimin militarist söylemlerle sınırlamaya çalıştığı Alman dili ve edebiyatını özgürleştirmeye ve olumsuz etkilerden temizleyip geliştirmeye gayret etmişlerdir. Bu nedenle, bu çalışmanın amacı, Wolfdietrich Schnurre'nin birçoğunu erken dönem yapıtlarının oluşturduğu 'Karşı Çıkmak Gerekiyordu' (Man sollte dagegen sein) adlı kitabında toplanan kısa hikâyelerinin anlamsal ve sözdizimsel düzlemlerinin yanı sıra figürlerin 'karşılıklı konuşmalarından' oluşan diyalogların iletişimsel analizlerini de yapmak ve sanat anlayışına yetkin bir çözümleme getirerek dönemsel edebi değişimlerdeki rolünü daha anlaşılır kılmaktır. Bu bağlamda 'biçembilimin' bir yazınsal iletişim süreci olması (Simpson, 1993, 4) nedeniyle yazarın iç dünyasının dışa yansımaları, dış dünyadaki gerçeklere karşı geliştirdiği tepkileri, yapıtlarındaki öykü dili (Halliday, 58-58) yardımıyla, hem yazarın değer yargılarını hem de toplumu etkileyen dönemsel değişkenlerin dile getiriliş biçimi daha anlaşılır hale getirilecektir. Sonuç olarak kitaptaki öykülerin dili aracılığıyla yazarın okuyucularla, öykü

kişilerinin birbirleriyle iletişim kurarlarken Schnurre'nin neleri önemseydiği ve bunları nasıl aktardığı betimlenecektir

Her yazınsal metin özel bir dil kullanımının ürünüdür ve incelenebilmesi için metin bağlamında bulunan anlama ulaşılmasını gerekli kılar. Bu amaç doğrultusunda 20. yüzyılda yapısalcılığın yardımıyla, sözbilim, yazınbilim ve biçembilim, söylemlerin etkinlik ve fonksiyonlarının incelenmesinde önemli fırsatlar sağlamıştır. Anlamsal ve sözdizimsel özellikler, retorik unsurlar, karşılıklı konuşmalar yazınsal metinlerde yapısal ve içerik bütünlüğü oluştururlar. W. Schnurre'nin bu araştırmaya konu olan kitabındaki dil olgularının etkinlik ve fonksiyonları incelenirken L. Spitzer'in görüşleri önemsenmiştir. L. Spitzer metinleri bir bütün ve sürekliliği olan bir yapı olarak tanımlamaktadır. L. Spitzer'in amaçladığı gibi W. Schnurre'nin 'Karşı Çıkmak Gerekiyordu' kitabında yer alan kısa öykülerden hareketle, yazarın dile etkisi araştırılırken, yapıtta aktarılan dünya görüşüyle yazarın görüşleri arasındaki yansımaları göz önüne alan ve bu yönüyle biçembilimin sınırlarını aşan yapısal ve hümanist bir inceleme yöntemi benimsenmiştir.

Bu kitapta savaş ve sonrasındaki dönemde birbirinden farklı, ancak ortak kaderi paylaşmak zorunda kalan çaresiz, umutsuz insanların oluşturduğu yaşam mücadeleleri ve insan olmanın sınırları ele alınmıştır. Savaşta cephe doğrudan anlatılmamasına rağmen, varlığı ve neden olduğu yıkıcı etkisi, geriye kalan doğa artıkları ve tükenmiş insanlar aracılığıyla okura yansıtılmıştır. Cepheye gitmek zorunda kalan çocuklar (Cepheye Yollanırken), çocuğunu açlığa kaptıran kaçaklar (Kaçaklar), Rus steplerinde yollarını kaybeden kaçak Alman askerleri (Dönüş), kadere, silahlanmaya, savaşa karşı çıkan (Gömme, Karşı Çıkmak Gerekiyordu, Göl Kıyısındaki Ev), yüzlerini kaybeden insanlar (Bir Taksi Şoförünün Tümen Rahibine Mektup, Sınır) ve ayrımcılığa direnenler (Yöne Arkadaşımdı) konu edilmiştir.

Wolfdietrich Schnurre

Wolfdietrich Schnurre 27 Ağustos 1920 yılında Frankfurt'ta doğmuştur. 1939 yılında İkinci Dünya Savaşı'na katılmış, ancak savaş karşıtlığı nedeniyle cezalandırılmıştır. Savaş sonrası Wolfdietrich Schnurre 'Gruppe 47' adlı edebiyat sürecinin kurucuları arasında yer aldı. 1950'den sonra serbest yazar olarak yoluna devam ederek "yeni gerçekçilik" eğiliminde eserler vermiştir. Bu dönemde yazar "geleneksel betimleme" olgusunu bırakıp "insan merkezli" anlatıları tercih etmiştir. 1983 yılında Georg Büchner ödülünü almış ve 1989 yılında ölmüştür. Wolfdietrich Schnurre, hümanist ve barışçı bir insan olması nedeniyle yapıtlarında Nazi Almanyası'nda, savaş ve savaş sonrasında bir başına kalmış insanı ve onun açmazlarını işleyerek savaş karşıtlığı oluşturmaya ve insanları daha güzel bir geleceğe yönlendirmeye çalışmıştır.

Wolfdietrich Schnurre'nin Sanat Anlayışı

1949 yılında Weyrauch ile Schnurre savaş sonrası Alman edebiyatı sürecinin ilk dönemini kimi otoritelerin benimsememelerine rağmen 'Çoraklaştırma' (Kahlschlag) ve güncel politikalardan uzaklaşma anlamını içeren 'Fildişi kuleden inme' (Auszug aus dem Elfenbeinturm) terimleriyle tanımlamaya çalışmışlardır. Bu terim, totaliter rejimin sebep olduğu yıkımda sadece hayatta kalabilmek için çabalayabilmiş bir kuşağın kendilerinin sıfırdan başlamak zorunda kaldıklarını ifade eden bir terim olarak görülmüştür. (Aytaç, 1983, 609)

Wolfdietrich Schnurre'nin de ekin bilgisinin oluşmasına etkisi olan esir kampları ve savaşın yarattığı dehşet, dil ve edebiyata da yansarak kelimelerin, harflerin, kavramların anlamlarının olumsuz olarak değişmesine neden olmuş ve totaliter rejim tarafından sadece amaçlarına uygun olarak şekillendirilmiştir.

"Man muss sich als Autor allerdings klar darüber sein, dass Auschwitz und die Greuel dieses Krieges die Buchstaben, die Wörter, die Begriffe erst recht die Symbole verändert haben, was dazu zwingt, sie anders zu gebrauchen als bisher. Ich weiss nicht, worin diese Veränderungen bestehen, Aber ich spüre sie: die Wörter sind schwer geworden, die Sätze störrischer, die Begriffe konkreter, die Symbole haben sich abgenutzt." (Schnurre, 1967, 31)

W. Schnurre kendisi gibi savaş sonrasında ürün veren tüm yazarlarında görevleri ve içinde bulundukları olağandışı durumların yarattığı sonuçlarla ilgili düşüncelerini 'Man sollte dagegen sein' kitabının ve 'Karşı Çıkmak Gerekiyordu' adı altında yayınlanan Türkçe çevirisinin arka kapağında yer alan 'Savaş sonrasında yazılanlar, yazar olmayı amaçladığımız için yazılmamış, başka bir çare olmadığı için yazılmıştır. O dehşetli savaş deneyiminin sonunda bir uyarı olarak yazılmıştır' ifadesiyle belirtmiştir. Bu durum dönem yazarları için zorunluluktan doğan kaçınılmazlık olarak da özetlenebilir.

"Man fingt damals nicht an zu schreiben, weil man sich vergenommen hatte, Schriftsteller zu werden. Man schrieb aus Erschütterung und Empörung. Man schreibt, weil einem die furchtbaren Erfahrungen eine neue Lehre aufzwingen. Man schreibt, um zu warnen" (W.Schnurre, M.S.D.S.).

Wolfgang Borchert'in gerçeklerin ve insanın doğrudan anlatıldığı gramerden uzak bir dil kullanılmasını öneren üslubu W. Schnurre de benimsemiş ve dili kabadayı dili olmaktan çıkarıp geliştirmeye çalışmıştır. Savaştan sonra her şeyini kaybetmiş, sadece hayatta kalmaya çalışan insanların gerçeklerini basit, anlaşılır, insancıl ve somut bir üslupla yazmaya çalışmıştır. Koşulların oluşturduğu dilden hoşnutsuzluğunu aşağıdaki alıntıda 'boğucu' ve 'çorak' olarak dile getirmiştir.

"Die Nazijahre und die Kriegsjahre hatte sie unrein gemacht. Sie musste mühsam wieder. Wort für Wort abgeklopft werden. Jedem und jedem Adjektiv gegenüber

war vorsicht geboten. Die neue Sprache, die so entstanden, war nicht schön. Sie wirkte keuchend und kahl.”(Widmer, 1966, 11)

W. Schnurre, Hans-Werner Richter ve Alfred Andersch ile birlikte edebiyat ve yayıncılıkta seçkinciliği arayan, demokrasinin pratik uygulanış metotlarını vurgulayan ve kolektiflikten uzak duran ‘Gruppe 47’ akımına katılmış ve 1950’den sonra serbest yazar olarak üretmeye devam etmiştir. Eserlerinde tasvirleri az, formalist, uzun cümlelerin yerine art arda dizili ve çağrışıma dayalı kısa cümleler göze çarpmaktadır. Ayrıca yapıtlarında ‘suç ve suçluluk’ motifi önemli bir yer tutmaktadır (Schnurre, 1948, 45). Yazılarının gücü olumsuzluklar içindeki yalnız ve çaresiz insanı ironik bir tarzla dile getirmesinden kaynaklanmaktadır. Aynı bağlamda Schnurre hikâyelerinde insani değerlerle içinde yaşanan gerçeklerin oluşturduğu çelişkileri öncelemiştir. (Selçuk, 1996, 2). Dramatik gerilimin oluşmasına yardımcı olan bu çatışma, içerisinden geçilen süreçte insanın nasıl olabileceği değil, nasıl olduğunun anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

Berlin’in İkinci Dünya Savaşı sonrasında siyasi ve coğrafik bölünmesiyle birlikte yaşadığı döneme eleştiri yönelterek ‘angaje’ yazarlar arasında yerini almış ve konuyla ilgili olarak düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

“Denn der angagierte Schriftsteller glaubt, dass der Literatur die schöpferische Kraft innewohne, dem Menschen sein verlorenes Gesicht wiederzugeben, ihn aus der Anonymität zu befreien, ihn gegen den Anspruch der Masse, gegen die Walze der Politik zu verteidigen, ihm als Waffe gegen den Terror den Mut zu sich selbst einzulösen.” (Schnurre, 1948, 45)

Angaje yazarlar edebiyatın yaratıcı gücüne inanarak, savaşın olumsuzlukları nedeniyle kendi olmaktan çıkıp başkası olmuş insanı tekrar kendine getirmeyi, onu anonimlikten kurtararak bireyselleştirmeyi, politika ve çoğunluğun baskısına karşı savunmayı ve teröre karşı cesaretlendirmeyi denemişlerdir. Schnurre’nin bu söylemi Alman edebiyatında ‘yeni gerçekçiliğin’ ivme kazanmasına yol açmıştır. Ne natüralizmin saniye üslubu ne de ekspresyonizmin haykırıları gerçeği dile getirmede yeterli bulunmuş, felsefenin, sosyal bilimlerin, sanat, edebiyat alanından, gündelik dilden, alınma yeni kelimelerin kullanılmasına özen gösterilmiştir. (Aytaç, 1983, 301). Geleneksel cümle yapısı terk edilmiş, noktalı, virgüllü, kısa cümleler ve imajlar kullanılmış, grotesk ve ironiye yer verilmiştir

W. Schnurre çoğu yapıtlarında ironiyi bir üslup unsuru olarak kullanmak yerine bir anlatım tutumu olarak tercih etmiştir. Bu yaklaşım ironiyi sadece üslup aracı olmaktan çıkarmış ve onu yapıtlara asıl rengi veren ‘Kuşatıcı Öge’ olarak tanımlanmasına yol açmıştır. W.Schnurre’nin yapıtlarında ironinin oynadığı rol, insanın kendisinden kaynaklanmayan ancak içerisinde bulunduğu yaşam koşullarının zorladığı karşıtlıkların ve çözümsüzlüklerin nesnel bir bakış açısıyla değerlendirilip okurun şaşırmasını kolaylaştırmak ve bunun sonucunda oluşan ‘yadırgama’ sayesinde uyarıları anlaşılır kılmaktır.

W. Schnurre ironiyi yadırgatma yaratacak şekilde kullanmıştır. (İronik tavır). Ayrıca W. Schnurre kısa hikâyelerinde dramatik gerilimi arttırılmak için beklenen ile gerçekleşen arasındaki çatışmadan (Pratik ironi) yararlanarak kurgunun hem duygusal hem de düşünsel yönünün artmasını kolaylaştırmıştır. Sonuç olarak Schnurre'nin yapıtlarındaki ironik anlatım, okuyucuyla metin arasında mesafe (Distanz) yaratarak yadırgatmayı sağlamış ve illüzyonun kırılmasıyla okuru harekete geçirerek bilişsel üretime zorlamıştır.

Üslup Unsurları

Kısa öykülerde konular önemli olsa da başarısı indirgemedeki özgün üretim gücünden kaynaklanır. Kısa öykü için ima etmek, açıklamaktan daha önemlidir ve araç, gündelik dil ve anlamlarıdır. Hiçbir dil birimi tek bir kavramı yansıtmaz, her biri değişik durumlarda değişik anlamlar kazanır.(Aksan, 1995, 73-75).Yazarlar sıradan olanı farklı biçimde (Retorik) dile getirirler (Maingueneau, 1986, 69). Schnurre'nin kısa öykülerinde yer alan konuların önemi anlatımdaki özgün dil kullanılmasıyla daha da belirginleşmiştir. Savaş sonrası Alman Edebiyatı'nda dönemsel bir üslup anlayışı yerine yazarların üslup anlayışları öne çıkmıştır. Bu nedenle savaşın hemen sonrasını çoraklaşma olarak nitelendiren W. Schnurre'nin yapıtlarında indirgeme aracı olarak kullandığı üslup, yazarın dil kullanımını önemli kılmıştır.

Bu bağlamda 'Yazarın Karşı Çıkmak Gerekiyordu' adlı kitabında yer alan kısa hikâyelerindeki anlamsal ve sözdizimsel düzlemler ve figürlerin karşılıklı konuşmaları yazarın özgün dil ürünleridir. Yazarın yaratıcılığının temelini oluşturan dil ürünleri öykülerin içindeki derinde yatan anlama ulaşılmasına olanak sağlar. Araştırmada, inceleme konusu olan kitapla ilgili sözcüklerin, cümlelerin ifade gücüne ve düşünmeye dayalı üslup unsurlarıyla birlikte karşılıklı konuşmalardan örneklemeler öne çıkarılmıştır.

Sözcüklerin İfade Gücüne Dayalı Retorik Üslup Unsurları

Beşinci yüzyılda Yunan dünyasında doğan retorik, güzel söz söyleme sanatı, hitabet anlamında kullanılmış, yirminci yüzyılda da güzel konuşma sanatı olarak benimsenmiştir. Aristoteles'e göre retorik ikna edici söylemin kuramıdır ve bu söylemde yer alan tekniklerin anlaşılmasını amaçlar. Söylem sanatı ve kuramı olarak kabul gören retorik özellikle 1960'lardan sonra R. Barthes ve G. Genette'nin çalışmalarıyla yazınsal dil incelemelerinin önemli kaynağı haline gelmiştir. Jakobson retorik figürleri eğretilime-düzdeğişmece olarak gruplarken, Genette eğretilime-düzdeğişmece ve kapsamlayış üzerinde durmuştur (Genette, 1972, 21.40). Aşağıda verilen retorik figürlerle ilgili tanımlamalar G. N. Pospelov'un Edebiyat Bilimi kitabından yararlanılarak yapılmıştır.

Mecaz: Bir sözün kendi öz manasıyla kullanılmayıp benzerlik veya benzetme yoluyla başka, farklı bir anlamda kullanılmasını içerir.

‘Suratı bembeyazdı,kireç rengi oval bir levha;uyuyordu.’ (D.s.39)

‘Sein Gesicht war weiss,eine kalkig-owale Scheibe,er schlief. (R.s..32)

‘Dönüş’ adlı kısa hikayeden yapılan alıntıda, İkinci Dünya Savaşı’nı da cephede verilen emirleri karşı çıkmaksızın birer makine gibi yapmaları istenen, yorgun bitkin asker Kuralla anlatıcı tarafından ‘oval levha’ olarak betimlenmiştir.

‘Hemen biraz sonra, ay göğün yıldızlı çorbasında küçücük, altından bir yağ damlası haline geliverdi. Bu alabildiğine açıklık yerlerde herhangi başka bir yerdekinden daha yükseklerle çıkabiliyordu sanki’. (D.s.3.7)

‘Bald war der Mond nur noch ein winzig goldenes Fettauge in der Sternbrühe des Himmels. Es schien, er stieg hier daraussen viel höher als anderswo’. (R.s.30)

‘Dönüş’ adlı kısa öyküden yapılan bu alıntıda anlatıcının ayı ‘altından bir yağ damlasına’ benzetmesi, okura, esir kampından kaçan aç, susuz, yorgun ve yaralı iki Alman askerinin ulaşmak istedikleri yerin artık eski güzel ülkeleri olmadığını anlatmak için kullanılmıştır. Bu benzetme ‘Sterntaler’ masalını anımsatmaktadır. Grim kardeşlerin derlemesinde yer alan anonim ‘Sterntaler’ masalı mutlu sonla bitmiştir. Ancak G. Büchner’in ‘Woyzeck’ adlı oyununda Büyükannenin ağzından anlatılan ‘Sterntaler’ adlı masal ise her şeyini kaybetmiş bir çocuğun gökyüzünde parlayan aya ulaşmak için açlık, susuzluk ve soğukla mücadelesi ve sonrasındaki hayal kırıklığı dile getirilmiştir. Zira gökyüzünde parlayan ay dikenli bodur çalılarının örttüğü ve pis kokan bir yerdir. İllüzyon kırılmasıyla yaratılan mutsuz son dramın gelişimindeki olumsuzlukların habercisi olmuştur. Masal-daki çocuğun yolculuğuyla hikâyedeki askerlerin kaçıışı arasında tematik bir paralellik bulunmaktadır.

‘Savaş uşağı kahrolası’ diyor havagazi memuru,
‘üniformalı korkuluk, insan düşmanı, kan içici’
Yargıç kaşlarını çatıyor.’Doğru mu, davalı?’
(KÇG.s.51)

‘Kriegsknecht, verfluchter,sagt der Gasmann;
Uniformscheuche, Menashenschinder, Blutsauger
Der Richter zieht die Brauen zusammen.’Stimmt
das, angeklagteter’. (MSDS.s.41)

‘Karşı Çıkmak Gerekiyordu’ adlı kısa hikâyede, pasifistlik ve vatan hainliği ile suçlanan Hanne tarafından savaş ve savaşın aktörleri olan askerler ‘ölüm bekçileri ve ölümle beslenen vampirler’ olarak tanımlanmıştır. Diyalog, savaşa ve silahlanmaya karşı duruşun nedenini çarpıcı bir resimle anlaşılır kılmaktadır. Aynı kısa hikâyede Hanne’nin Schorsch’a söylediği ‘Şu kaynana zırlıtısını elinize almayın artık, şeytan görsün üniformanın yüzünü’ (S.69) ifadesinde, hiç susmadan ölüm getiren silahlar ‘kaynana zırlıtısı’ (Knarre) (S.58) oyuncağı ile tanımlanarak savaşın bir oyun olmadığı ve hiçbir şeye çare olamayacağı vurgulanmak istenmiştir.

Kişileştirme: Doğa görüngülerinin, bitki ve hayvan dünyasından görüngülerin, insanların bilinçli yaşam ve edimleriyle benzerlik temelinde özdeşleştirilmelerine dayanır. (Pespelov, 1995, 366)

'Ahmakıslatan kuvvetlenmişti, Alaca karanlık damla damla aydınlanıyordu. Parke taşlarının üzerinde ışıklar oynayıyordu. Bugün cepheye gidiyorsunuz dedi yüzbaşı Evet, amca dedi çocuklar'. (C.Y.s.9)	'Der Nieselregen nahm zu. Dämmrung sickerte aus dem Grau. Auf dem Kopfsteinpflaster spiegeln sich die Scheinwerfer 'Ihr zieht heut ins Feld' sagte der Hauptmann. 'Ja, Onkel' sagten die Kinder. (A.s.20)
--	---

'Cepheye Yollanırken' adlı kısa hikâyede, anlatıcı yağmurlu bir günün sabahında gün ışığının sokağa vurmasını çocuklara ait 'oynama' eylemini kullanarak betimlemiştir. Zira geride oyun oynayacak kimse kalmamıştır. Yazarın asıl amacı, oyun çağındaki çocukları bile cepheye savaşmaya gönderen düşüncenin okur tarafından sorgulanmasını sağlamaktır.

'Ölmeğe üzere olan ormandan geçti. Ağaçlara işaretler çizdi.(...) Daha sonra sürülmemiş bir tarlaya ulaştı. Ondan sonrada bir köye; ölü bir köye.' (K.s.30)

'Er ging durch den sterbenden Wald. (...) Später kam er an einen unbestellten Acker. Darauf auch in ein Dorf; das war tot. (ADF.s.25)

'Ama yağmur daha hızlıydı. Daha orman epey uzaktayken yağmur adamı yakaladı.' (K.s.31)

'Aber der Regen war noch schneller.Weit vor dem Wald noch holte er den Mann ein.' (ADF.s.26)

Alıntılar bir kadın, bir erkek ve küçük bir çocuğun savaş nedeniyle yanıp yıkılan ülkelerinden kaçışlarını anlatan 'Kaçarken' adlı kısa hikâyeden yapılmıştır. Karşılaştıkları ormanların, tarlaların ve köylerin aynı geldikleri yöredeki gibi tahrip olması, insanlara ait 'ölüm' kavramıyla anlatılmış ve savaşın olduğu her yerde ölümün çok sık ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Savaşın getirdiği ölüm, kısa hikâyede 'ormanın ölümü', 'köyün ölümü' gibi sözcük zinciriyle artarak yoğunlaşmış ve sonunda 'bebeğin ölümüyle' en üst seviyeye ulaşmıştır. Yazarın oluşturduğu bu sözcük zinciri gerilimin hikâyenin sonuna kadar devam etmesine yardımcı olmuştur.

Aynı kısa hikâyenin ikinci alıntısında, ailesine bir parça kuru ekmeği yetiştirmek isteyen adamın, doğayla girdiği yarış ve 'yakalama' eylemiyle kişileştirilen yağmura yenilmesi hikâyenin dramatik gerilimini ve temposunu arttırmıştır. Yağmur 'yakaladığı' adamı içgüdüleri ve mantığı arasında seçim yapmaya zorlamış sonunda da içgüdüüne yenilen adam, ailesine götürmek için güçlükle bulduğu bir parça kuru ekmeği kendisi yemiştir. Savaş, insanları dönüştürerek beklenen ve gerçekleşen arasındaki çelişkinin doğmasına neden olmuştur.

'Kurella arkasına dönüp baktığında, gece arkalarından yaklaşıyordu bile ve ay yuvarlana yuvarlana geliyordu sanki'. (D.s.36)

'Als Kurella sich umdrehte,war schon die Nacht hinter ihnen her,und der Mond kam angerollt.' (R.s.30)

‘Döntüş’ adlı kısa hikâyede esir kampından kaçan Kurella ile Durek’e, canlılara ait ‘yaklaşmak’ ve ‘gelmek’ gibi eylemlerle tanımlanan gece ve ay eşlik etmektedir. Gökyüzündeki ay gibi Durek de, Kurella’ya kılavuzluk etmeye çalışmaktadır. Durek, Kurella kadar olmasa da ayaklarından yaralıdır ve ay gibi yavaş yavaş ilerlemektedir. Sanki Durek’in düşünceleri ve yürüyüşü gökyüzüne yansımıştır. Yeryüzüne ve gökyüzüne kaygı ve korku hâkim olmuştur.

‘Aniden bir Banco hıçkırmaya başladı’ (Y.A.s.142) ‘begann plötzlich hektisch ein Banjo zu schluchzen’ (J. s.40) Bu alıntıda, çalgı aletinin sesi insana ait hıçkırma eylemiyle anlatılarak daha sonra gerçekleşecek olan ‘zorunlu toplu göçten’ duyulan korku ve kaygı önceden ima edilmiştir.

Alıntılarda cansız varlıklar canlılara özgü eylemlerle aktararak hikayeye hâkim olan olumsuz atmosfer daha belirgin olarak vurgulanmıştır.

Benzetme: Sözcüklerin benzetme temeline dayalı olarak iki ayrı ögenin yan yana getirilerek karşılaştırılmasıdır. Karşılaştırma ‘gibi’, ‘sanki’, ‘kadar’ veya ‘öyle’ gibi bağlaçlar yardımıyla dile getirilir. ‘Başına bir felaket çıktı’ bir eğretilerdir. ‘Felaket başına çıktık’ olarak çıktık karşılaştırmanın ilk biçimi, ‘Felaket başına bir çıktık gibi çıktık’ ise düz karşılaştırma, bir benzetmedir.

‘Beze yarım bir ekmek sarılmıştı; taş gibiydi’ (K.s.30)

‘In das Tuch war ein halbes Brot eingebunden;es war hart.(AF.s.25)

‘Dişledi, çiğnedi, yuttu; Diz çökerek, tıkanarak; hayvan gibi ekmeği böyle yedi.’ (K.s.33)

‘Er biss hinein;er schlang;er schulgte:Kniend,würgend,ein Tier.so ass er es auf’ (AF.s.27)

Kaçış kısa hikâyesinden alınan ilk alıntıda yiyecek arayan aç ve yorgun adam bomboş bir köydeki terk edilmiş evde bir parça ekmek bulur ancak ekmek yenilmeyecek kadar bayattır. Anlatıcı ekmeğin sertliğini vurgulayarak açlığın okurun gözünde daha somutlaştırılmasına yardımcı olmuştur.

İkinci alıntıda ise amacını ve kendisini bekleyenleri unutan aç adamın içgüdülerinin etkisiyle ekmeği yemesi, anlatıcı tarafından, düşünme yetisinden mahrum açlık güdüsüyle davranan ‘hayvan’ benzetmesiyle eleştirilmiştir.

‘Yanı başında duruyordu şimdi, Durek’ in kaputunun içinde ve incecik boynu bir akbabanın boynu gibi fırlamıştı yakasından dışarı. Durek’ in üzerine eğildi. Karga gibi bir sesle konuştu; Korkak köpek seni, bana yalan söyledin.’ (D.s.45)

‘Kurella stand neben ihm,in seinem,in Dureks Mantel,und der dürre Hals reckte sich wie der eines Geiers aus dem Kragen.Er beugte sich über Durek.Er krachte:’Du feiges Schwein,du hast mich belogen,’(R.s.37)

Durek’in rüyasında gördüklerini anlatan alıntıda iki kaçağın aç, susuz, yorgun ve yaralı olarak devam ettirdikleri kaçışın artık sürdürülemez olduğu ve onlar için ölümün

çok yaklaştığı, cesetleri parçalamayı seven 'akbaba ve karga' gibi vahşi hayvan benzetmeleriyle vurgulanmıştır.

'Tıkınıyor, diye düşündü, hayvan gibi tıkınıyor. Bir hayvan katmışım yanıma, bir köpek.' (D.s.39)

'Er frisst,dachte er frisst wie ein Tier. Ich habe ein Tier mitgenommen,einen Hund.' (R.s.33)

Eğitimli bir insanın savaş ve açlık nedeniyle nasıl ruhsal ve bedensel travmaya uğrayarak yabanileşebileceği, Kurella'ya atfen Durek'in düşüncelerinde canlandırılmıştır. Yazar eyleme dayalı karşılaştırma yardımıyla hayvan benzetmesini yapmış ve sadece açlık dürtüsüyle davranan 'köpekle' Durek'i özdeşleştirmiştir.

'Jüri üyelerinin gölgeleri duvara, kukuletalı Ku-Klux-Klan adamları gibi yansıyor.'
(K.Ç.G.s.51)

'Die Schatten der Geschworenen flattern wie zuckerhütige Ku-Klux-Klan-Männer über die Wand.' (MSDS.s.42)

Karşı Çıkmak Gerekiyordu adlı kısa hikâyeye ait bu alıntıda, savaşa ve yeniden silahlanmaya karşı olma düşüncesi nedeniyle vatana ihanetle suçlanan Hanne'yi yargılayan yargı üyeleri ile Amerika'da ırkçılık yanlısı beyazların kurduğu ölüm organizasyonunun üyeleri arasında anlamsal ve görsel bir benzerlik kurulmuştur. Amerika da zenciler 1960 öncesi her alanda eşitlik isterken Hane de, 1945 sonrası Almanya'sında her alanda fikirlerini söyleme ve tercihlerini yapabilme özgürlüğü peşindedir. Ancak bu uğraş Hanne'yi içinde yaşadığı dönemin Almanya'sının 'Ötekisi' (zencisi) haline getirmiştir.

'Gebe kadın alaca karanlıkta kocaman bir armudu andırıyordu. Gebe kadının ayaklarının dibine leylek bacaklı öğretmen ilişmişti.' (S.s.87)

'Die Schwangere sah in dem Halbdämmer wie eine riesige Birne aus.Ihr zu Füßen hockte,mit angezogenen Storchbeinen,der Lehrer.' (G.s.73)

Sınırdan başka bir ülkeye kaçış yolunda bir dinlenme anına ait bu bebek ve leylek öyküsünü anımsatan tablo, hikâyede daha önceden geçen' henüz doğmamış olanlar bile kaçacak yer arıyor bu ülkede'. (S.s.82) cümlesini bütünlemektedir. Kadının ayakları dibindeki leylek sanki çocuğu doğar doğmaz, özgür ve barış içindeki bir ülkeye götürecekmiş gibi beklemektedir.

'Yöne kokarca gibi koksa da, hayli gülünç tavırlar takınsa da babam aldırılmaz görünüyordu.'(Y.A. s.140)

'Obwohl Jenö wie ein Wiedehopf roch und sich auch sonst ziemlich seltsam benahm- Vater ging drüber weg.' (J.s.38)

'Yöne arkadaşımı' adlı kısa hikâyeden yapılan alıntıda Yöne 'kokarcaya' benzetilmiştir. Nazi rejimi için farklı kültürlerle, farklı yaşam şekillerine saygı yoktur. Hatta Almanya ve Almanlar için tehdit olarak algılanmışlardır. Bu nedenle Yahudiler, Çingeneler ve özürlüler dışlanmışlardır. Çingene olan Yöne'nin doğal yaşamda kötü kokusuyla he-

men fark edilen kokarcaya benzetilmesi babanın ‘aldırılmaz görünümünün’ altında yatan ayrımcılığı reddeden, tolerans düşüncesinin anlamını kuvvetlendirmiştir.

Çelişkili İfade: Anlam olarak karşı karşıya getirilen ve bu nedenle etkilemeli bir seslendirme yaratan sözcüklerin bağlantısından oluşan karşıtlığın özel bir çeşidine oxsimoron denir. Mantıksal çelişki içerir. Örn.: Hüzünlü sevinç.

‘Eski sevgili emirler.’ (K.Ç.G.s.72) ‘Liebe alte Befehle’ (MSDS.s.60) Aslında hiç bir emir sevimli değildir. Pasifist kahraman bu karşıt ifadeyle savaşın tüm vahşetine rağmen insanların daha hala geçmişten ders almadıklarını, yeniden kışlalara koşa koşa gittiklerini ve emir altına girmek istediklerini dile getirmek istemiştir.

‘Gott ölmüş’ (G. s.14) ‘Gott ist gestorben’ (B.s.12) alıntısında yazar, soy isim olarak kullanılan ve tanrı anlamını da içeren ‘Gott’ kelimesiyle savaş ve savaş sonrasındaki insanlık dramlarına tanrının dahi dayanamadığını anlatılmak istenmiştir.

‘Dünya barışını savaş birliği grubu sizleri düzenlediği eğlenceye buyur ediyor.’
(K.Ç.G. s.71)

‘Kriegervereinsgruppe Weltfrieden lädt ein zum Betriebsfest.’ (MSDS.s.60)

Karşı Çıkmak Gerekiyordu kısa hikâyesinden alınan bu alıntıda savaş sonrası yeniden silahlanmanın ve yeni bir savaşın yolunun açılabilceği ‘barış için savaş’ çelişkisiyle çarpıcı bir şekilde eleştirilmiştir. ‘Sizi gidi sevgili cesur yumurcaklar’ (C.Y. s.11) ‘Liebe tapfere Kerle’ (A.s.22) Cesurluk küçük çocuklara ait bir özellik değildir. Bu çelişki savaşın, ülkenin tüm kuşaklarını nasıl tükettiğini ve savaşın, çocukları erken olgunlaştırdığını vurgulamak için kullanılmıştır.

Mübalâga: Bir şeyi ifade ederken, söylenmesi gerekenden fazlasını söylemek. Ancak maksadı aşan ifadeler, okuyucu tarafından doğru algılanır.

‘Suratlardan bir duvar. Buz kesmiş. Donup kalmış bir aşağılama! Nefret! ...İnsan bunlar yahu senin gibi insan bunlar!’ (K.Ç.G. s.64)

‘Wand von Gesichtern.Eisig.Gefroren Hohn. Hass.’ (MSDS.s.53)

Silahlanma karşıtı Hanne’nin tutumundan dolayı kendisini kovalayan silahlanma yanlısı insanların öfkesini tanımladığı bu alıntıda abartı klimaxla birlikte yapılarak etkisi kuvvetlendirilmiştir.

‘Adam yerdeki bir kertenkeleye bastı. Kertenkele ufulanıp toz oldu.’ (K.s.31)

‘Auf dem feld zertrat der Mann eine Eidechse. Sie zerfiel in Staub.’ (F.s.25)

Kaçarken adlı kısa hikâyesindeki bu alıntıda anlatıcı havanın sıcaklığını ve çevredeki açlığın şiddetini ‘toz olma’ benzetmesiyle dile getirmiştir.

‘Erler dolaşıp duruyordu ortalıkta; hepside gencecik, terütaze’ (S.s.84).

‘Die Soldaten schlenderten umher, alle mit den selben blutungen Posaunnengsgesichtern.’ (G.s.70)

Savaş ve savaşın sonuçlarının getirdiği bölünmenin, açlığın ve yıkımın ürküntüsünü yaşamamış dışarıdaki askerlerin yaşlarına ve gençliklerine vurgu yapılarak yeni başlayan dönemin farklılığı betimlenmek istenmiştir.

Cümlelerin İfade Gücüne Dayalı Üslup Unsurları

Klimax, Antiklimax: Sözcük ve cümlelerin anlamca kuvvetlendirilerek içeriğinin kademeli olarak arttırılması. Klimax olumlu, Antiklimax ise olumsuz olarak anlamın güçlenmesidir.

'takımlar, bölükler, taburlar, tümenler, ordular!' (B.T.Ş.T.M. s.26)

'Truppe, Kompanie, Bataillon, Division, Armee' (T.Ş.s.104)

Alıntı eskiden asker olan bir taksi şoförünün tesadüfen gördüğü savaş döneminde orduda rahiplik yapan din adamlarının 'iki yüzlülük' ve 'samimiyetsizliklerine' yönelttiği eleştiriyi içermektedir. Din adına görev yapması gereken rahipler siyasilerin ve komutanların istediği gibi militarist söylemlerle kitleleri savaşa ve ölüme yönlendirmişlerdir. Ölenlerin askeri düzendeki en küçük topluluktan en büyüğüne doğru artarak sıralanması rahiplerin suçunun ne kadar büyük olduğunu etkili bir söylemle okuyucuya yansıtılmasını amaçlamıştır. Alıntının ikinci bölümünde ise rahiplerin aldatarak ölüme gönderdiği sessiz yığınların öfkesi, doğanın artan öfkesiyle benzeştirilerek lirik bir şekilde dile getirilmiş ve anlatıma zenginlik katılmıştır. Doğaya ait nitelikler insanlar için kullanılarak ifade gücü arttırılmıştır.

'Sinirliydim. Koridorda gezinen oldu mu yerimden fırlıyordum hemen. Titriyordum. Kapıya yükleniyordum. Bağırıyordum. Yumruk sallıyordum. Sonunda pusuya yatmış bir hayvandan farksız oldum' (K.Ç.L. s.77)

Zu unruhig.bei jedem schritt auf dem Gang fuhr ich hoch.Zitterte. Stemmt mich gegen die Tür.Schrie. Schlug um mich.Lag auf der Lauer schliesslich wie ein Tier.(MSDS.s.65)

Bu alıntıda da pasifist kahraman Herr Hesse'nin çoğunlukları farklı düşünmesi sonucu uğradığı haksız baskı nedeniyle duyduğu öfke artarak bir 'dönüşüm' yol açmıştır. Buradaki amaç baskının ötekiler üzerinde ne kadar etkili olduğunu, anlamsal olarak yakın sözcüklerin adım adım birbirlerini güçlendirerek daha açık bir şekilde okuyucuya yansıtmaktır.

Antiklimax:

'Haykırdı,
Sonra sendeledi. Sonra konuştu.
Sonra süründü. Sonra fısıldadı.
Sonra yüzükoyun yatıp kaldı ve dudaklarını kıpırdattı.
Sonra, suspus oldu.' (D. s.47)

'Er schrie.Dann taumelte er. Dann sprach er.
Dann kroch er.Dann flüsterte er.
Dann blieb er auf dem Bauch liegen und bewegte
Die Lippen.Dann war er still'.
(R.s.39)

‘Haykırmayla’ başlayan söylemin gücü gittikçe azalarak ‘suskunluğa’ kadar gerilemiştir. Durek suçluluk duygusuyla geri dönüp arkadaşına yardım getirme düşüncesindedir. Bunu çok istemesine rağmen, fiziksel ve ruhsal konumu müsait değildir. İçerisinde bulunduğu çelişik durum ‘sesin’ gittikçe azalmasını ifade eden eylem zinciriyle anlatılmıştır. Haykırmayla başlayan istenç, tükenişi ifade eden susmayla sona ermiştir. Savaş koşulları, insani değerlerin oluşmasına fırsat vermemiştir.

‘Bir katil. Korkudan katil olmuş bir adam, dedi düşünceleri. İçi geçmiş bir hiç. Bir sıfır’. (D. s.43)

‘Ein Mörder.Ein Mörder aus Angst sagten seine Gedanken.Ein haltloses Nichts. Eine Null.’ (R.s.36)

Bu alıntıda da antiklimax,savaşın ve savaşın oluşturduğu koşulların insanlar üzerindeki olumsuz etkisini göstermek için kullanılmıştır. Durek’in bakış açısından, üniversite eğitimi almış Kurella’nın, hayvandan da öte, bir ‘hiçe’ dönüşümü yansıtılmıştır.

Tekrarlar, söz ve söz öbeklerinin yazarın istek ve amaçları doğrultusunda yenilenmesini içerir. Sanatsal söylemde etki uyandırmak için bir ya da daha çok sayıda sözcük yinelenmesini kapsar.

‘Çocuk durmadan vızıldıyordu, çünkü açtı. Kadında açtı. Ama kadının sesi çıkmıyordu ve adam ona dönüp baktıkça, gülümsüyordu; Adamda açtı.’ (K.s.29)

‘Das Kind schrie dauernd,dann es hatte Hunger.Auch die Frau hatte Hunger. Aber sie war still und wenn der Mann zu ihr hinsah,dann lachelte sie; oder sie versuchte es wenigstens. Der Mann hatte auch Hunger.’ (F.s.24)

Bu alıntıda ‘aç’ sözcüğünün yinelenmesi dramatik gerilimi artırma amacına yönelik olarak kullanılmıştır. ‘Herkes açtı’ demek yerine aile bireyleri tek tek sayılarak ‘açlığın’ anlamsal gücüne ve ailenin içerisinde bulunduğu trajik duruma vurgu yapılmıştır.

‘Aman yarabbi, aman yarabbi, diye sızlanan yaşlı kadın, uykulu gözlerini ovuşturdu.’ (S. s.83)

‘Jeses, jeses,wimmerte die Alte und rieb sich den Schlaf aus den Augen; wenn ich es bloss schaff.’ (G.s.68)

Sınır adlı kısa hikâyeden yapılan tekrarı içeren bu alıntı, hikâyede altı defa gerçekleşen değişimi vurgulamak için kullanılmış ve farkındalığı artırma rolünü üstlenmiştir. Yaşlı kadın tekrarları hep uykulu gözlerle söylemiştir. Zira yaşanan kaosun uyandığında sona ermesini ummaktadır. Ancak kaçışın başarısız olması üzerine gerçeklerle yüz yüze gelmiştir.

‘Ama bunu kayıtsız şartsız yapmak zorunda kalacaksınız; kayıtsız şartsız! Çırılçıplak, Bay Rahip. Doğumdan yoksun, diyalektikten yoksun olarak’. (T.Ş.T.M. s.27) Yaşamdan yana olması gereken Rahipler insanları kitleler halinde ölüme göndererek büyük suç işlemleridir. Bu suçun büyüklüğü ‘kayıtsız şartsız’ (unbedingt) ifadesinin tekrarlanmasıyla artırılmıştır.

Hafifletme: Anlamca olumsuz ve sert söylemlerin daha basit ve daha olumlu çağrışımlar yapacak şekilde ifade edilmesidir.

'Savaşta ölen babalar' yerine 'Şeref meydanlarında kalan babalar' (C.Y. s.9), 'Wie eure Vater, die auf dem Feld der Ehre geblieben sind' (M.s.20) 'Savaşa gitmek' yerine 'Düşman üzerine yürümek'. (C.Y.s.10), 'Da zieht ihr nun hin wider den Feind' (M.s.219, 'Hapishaneden çıkarmak' yerine de 'Kafesten çıkarmak'(D.s.38) 'aus dem Kefig gelockt' (R.s.31) ifadeleri kullanılarak sert söylemler yumuşatılarak okurun daha kolay alımlaması sağlanmıştır.

Stakkato Stil: Basit ve tamamlanmamış kısa cümlelerden oluşur.

'Rahip topallıyor, tabut ayağına düştü de ondan. Ölü dışarı yuvarlanmış. Yatıyor orda öyle, solgun. Kampın gaz lambası ölüyü aydınlatıyor.Gri bir gömleği var, sıksa. Gülümsüyor.'(G. s.17)

'Der Pfarrer hinkt; hat die Kiste aufn Fuss gekriegt. Der tot ist rausgefallen. Liegt da, bleich. Die Azetylenlampen vom Lager leuchten ihn an. n graues Hemd trägt er, ist hager, und an seinem Mund und im Bart etwas Blut festgetrocknet. Er lachelt.' (B.s.14)

Örnek alınan bu alie Luft anıtı tanrı anlamına gelen 'kimsenin sevmediği, kimsenin nefret etmediği' Gott'un cenaze törenine aittir. Savaş öyle kanlı olmuştur ki ölümler kanıksanmış hatta doğal hale gelmiştir. Gömme sırasındaki zorunlu katılan görevlilerin tutumu kaba, duyarsız ve beceriksizdir. Tabutun düşürülmesi ve ölünün dışarı yuvarlanmasıyla oluşan traji-komik durum Stakkato stili cümlelerle örülerek, anlatı akışı hızlandırılmış, gerilim arttırılmıştır. Olumsuzlukların yarattığı beklentilerin aksine ölü için kullanılan 'gülümsüyor' kısa ifadesi heyecanı tekrar düşmüştür.

'Derken,birden kapı vuruluyor o sırada. Dışardan.Kapalı kapıya.Soluğum tükeniyor. Eğilip bekliyorum. Kapı açılıyor. Biri öksürüyor.Günaydın,Herr Hesse,Birde alay ha Köpek herif.' (K.Ç.G.s.77)

Klopff's plötzlich.Draussen. An der verschlossenen Tür!.Halt die Luft an. Duck mich.Geht die Tür auf.s rauspert sich einer.'Morgen herr Hese'.Auch noch höhnisch,der Hund.' (M.S.D.S.s65)

Basit, kısa ve tamamlanmamış cümleler, savaş karşıtı olması nedeniyle vatan haini olarak görülen Hesse'nin hapishanedeki kaygı ve korkularını yansıtmaktadır. Stakkato stil yardımıyla kazanılan anlatı heyecanı, gerilimin hissedilmesini artırırken, adaletin önemini daha anlaşılır hale getirmiştir.

Eksilti: Tümcenin bir ana öğesinin, öznenin, eylemsel yüklem, hatta her ikisinin birden eksiltisini içerir. Geride kalan öğeler öne çıkar ve tümcenin daha güçlü bir ifadeye ve dinamizme ulaşmasını sağlar.

'Eğiliyorum, gazeteleri karıştırıyor, arıyorum. Bugün: yok, Yeni Dünya: yok, İstikbal: yok, Bayram Akşamı: Ondada yok.Tek satır bile yok. Kısa haberler arasında bile.' (G. s.15)

'Beug mich rein; blattere, such. Heute: nichts. Morgen: nichts. Neue Welt. nichts. die zukunft: nichts. Am Feierabend: nichts.Keine Zeile; nicht mal unter Kurznachrichten'. (B.s.12)

Alıntıda eksilti, zaman düzleminde birleşen gazete adları ile 'yok' olanı yani bulunamayan Gott'un 'ölüm ilanı' arasındaki çelişkiden doğan anlamsal kaymayı güçlendirme rolünü üstlenmiştir.

'Sizler sonuncularsınız' dedi yüzbaşı. (C.Y. s.9) 'Ihr seid die lezten,sagte Hauptmann' (A.s.21) Alıntı, savaşta çocukları son umut olarak cepheye gönderen ülkenin tükenişini öne çıkarmakta ve savaş makinesinin insanlığı nasıl tükettiğini göstermektedir.

Karşıda bir pencere.buzlu camdanmış eskiden;şimdi pislikten hemen hemen kararmış. (...) nöbetçi kapıyı açıp selam veriyor.' yediyüzkırkyediyi getirdim.' (K.Ç.G.s.74)

Tür Gegenüber Fenster.Milkglas gewesen; jetzt Fligenkache fast schwarz. (...) Die Wärter kligt auf; salutiert. 'Befehl, Nummer Siebenhundertsiebenund vierzig herzuholen, ausgeführt!' (M.s.D.S.s.62)

Alıntıda mahkeme salonunun dağınık ve kirli görünümü sanki silahlanma karşıtlarını yargılayan askeri divanın işlevini görünür kılmaktadır. Mekanın eskiliği ve kirliliği mahkeme üyelerinin düşüncelerini yansıtmaktadır. Geçmişten ders alınmamıştır ve herkes silahlanmadan yanadır. Karşı çıkanların kimlikleri kişilikleri olmadığı gibi yaşam hakları da tehlikededir. Eksiltiler bu traji-komik durumu belirginleştirmek ve heyecanı arttırmak için kullanılmıştır.

'Kadın çocuğu bastırdı. Ama memeleri boştu' (K. s.30) 'Die Frau legte das Kind an die Burst. Doch die Burst war leer. (F.s.24) alıntısında ise çocuğun açlığıyla birlikte annenin açlığı da vurgulanarak temel motifin olan 'Açlık' daha etkin olarak dile getirilmiştir.

Cümle Kesilmesi: Yazar kişisel ve toplumsal yaşamın çelişkilerini heyecansal bağlanım içinde aktarırken yerine göre korku ve üzüntü, gerginlik ve tereddüt, umutsuzluk ve çaresizlik anlamlarını güçlendirmek için kesik veya yarım cümle kullanır. Bu cümle kesilmesinin bir görevi de okura cümleyi tamamlatarak onun aktif olarak sürece katılmasını sağlamaktır.

'Radyo Bir şey söylemedi mi?' diye soruyorum
'Savaşı..'diyor
'Yok canım olağan üstü bir şey...'
'Yoo, diyor. (G. S.15)

Frag ich:'Nich was durchs Radio gekommen?'
'Krieg,'sagt er.
'Nee',sag ich;'was Besonders'
'Nee,'sagt er. (B.s.13)

İki kişinin konuşmasından bir bölümü içeren bu alıntıda, insanların yaşamında savaş sıradan ve alışılmışıtrajik bir süreç olarak görülmekte, bitimiyle ilgili umut mağdurların düşüncesinde yer almamaktadır.

'Der Lehrer-'	'Der Schullehrer-'
'Ne olmuş öğretmene'	'Was ist mit m Schullehrer.'
'Öğretmen diyor ki vatan borcunu ödemeyen-'	'Der Schullehrer sagt ,wer seine Vaterlandspflicht nicht erfüllt_ ?'
'Kime ne ödemeyen?'	'Wer seine was nicht erfüllt-?'
'Vatan borcunu...'	'Seine Vaterlandspflicht.'
'Vatan borcunu mu?'	'Vaterlandspflicht-'
'evet'	'Ja.'
'neymiş o?'	'Soll n das sein.'
'Şey işte-şey.'	'Na.so-so'
'Ne işte, ne'	'was so-so-'
'Dedim ya işte. Vatan borcu'	'Eben so,seine Pflicht,nicht.' (MSDS.s.98)
(G.K.E.s.116)	

Tobias ile Pit arasında geçen bu diyalog da kesik cümleler Pit'in tereddütlerini ve kuşkularını yansıtmaktadır. Okur, cümleleri tamamlayarak Tobias'tan önce vatan borcunun savaşa katılmak olduğunu kavradığından baba oğul arasındaki diyalogu bir bilen olarak takip eder. Pit'i tereddüde iten okulda önemseydiği öğretmen ile babasının düşünceleri arasındaki farklılık olmuştur. Herkes kaybedilmiş bir savaştan yana olurken, baba ailesini uzak tutmaya çalışmaktadır. Çocuk, militarizm yanlısı dışarıdaki otorite ile barış yanlısı evdeki otorite arasında kalmıştır. Güvensizliğin, sıkılganlığın ve hatta korkunun yarattığı bu ikilem kesik cümleler aracılığıyla diyaloga yansımıştır.

Düşünmeye Dayalı Üslup Unsurları

İroni: Alay; benzerliklere değil de, karşıtlığa dayanarak yapılan dilsel değişmeceye ironi denmekte ve yaşama karşı alaycı bir yaklaşımı belirtmek üzere kullanılmaktadır. Anlatımda mesafeyi sağlar ve anlatıcının nesnellik kaygısını gösterir.

'Evet dedi yüzbaşı 'vatan utanç duymaz artık sizden ötürü' (C.Y. s.11)
'Ja,sagte der Hauptmann;das Vaterland braucht sich ihrer nicht zu schamem'
(A.s.23).

Buradaki çelişki çocukların utanç duyması değil, tam tersine savaş yanlılarının çocuklardan beklenen fedakârlık nedeniyle kendilerinden utanç duymaları gerektiği dile getirilmiştir.

İlk sıradakiler arasında Greta ile çocukları görüyorum. Schorsch ile dünya barışının öbür mensupları karanlıkta oturuyorlar.(K.Ç.G. s.51)

Erkenn in der ersten Reihe eben noch Grete und die Kinder.Schorsch und die andern vom Weltfrieden sitzen im Dunkel' (MSDS.s.42)

'Karşı Çıkmak Gerekiyordu' kısa hikâyesinden yapılan bu alıntıda pasifist kahramanın gözünden duruşma salonundaki insanların düşünceleri ışığa yüklenen aydınlık-karanlık karşıtlığıyla verilmiştir. Kendisini destekleyen ailesi aydınlıkta, 'dünya barışını'

savunduğunu iddia eden silahlanma yanlıları ise karanlıktadırlar. Eleştirilen, barış adına benimsenen silahlanmadır

‘Bizim sütçü kaldırma çıkıyor.’şu işe bak Herr Hase, benim büyük oğlanı...’

‘Latince’yi verdi mi’ diye soruyorum.

‘Latince yi mi?’ diyor bizim sütçü, Ne Latincesi? Astsubay okuluna kabul ettiler bayım.’ (K.Ç.G. s. 59)

‘Kommt der Milchmann über Damm.’nu denken Sie sich,Herr Hasse,mein Altester,nicht-’

‘Fein’ sage ich;’hat er’s geschafft in Latein?’

‘Latein?-' sagte der Milchmann;’wieso denn Latein?Angenommen auf der Unteroffizierschule hamsen’ (MSDS.s.49)

Bu alıntıda savaşın bitmesinden sonra barışçıl bir düzenin kurulması beklenirken eğitim kurumlarının dahi insanları yeniden silahlanmaya yönlendirmesi ‘Hümanizm ve Militarizm’ çatışmasında militarizmin ön alabileceği eleştirilmiştir.

Sorular: Karar soruları, açıklama gerektiren sorular ve retorik sorular, kısa hikâye-lerde anlatımın zenginleştirilmesi ve içeriğin daha çarpıcı vurgulanabilmesi için çok sık yararlanılan üslup özellikleri arasında yer alır.

‘Ah dedi rahip gülümseyerek, ah sevgili çocuklar, peki biliyor musunuz, biliyor musunuz ki, sizleri ötede, düşmanın uzaktaki çorak ülkesinde koruyacak biri vardır? Hayır, dedi çocuklar’.(C.Y. s.10)

‘Ach’ sagte der Pfarrer und lächelte,‘ach,ihr lieben Kindlein,wisst ihr denn aber auch,dass Einer ist,Der euch beschützt?’

‘Nein,’sagten die Kinder.

Cepheye Yollanırken adlı kısa hikâyeden yapılan alıntı kışladan çıkmak üzere olan çocuklarla askeri rahibin soru cevap şeklinde geçen konuşmasını yansıtmaktadır. Sorular çocukların seviyesine uygun ve bilişsel bir beceriyi gerektirmeyen, onaylayıcı veya reddedici karar cümleleridir. Çocuklara yöneltilen soruların yapısının basitliğine karşın, içeriğinin çok ağır olması yani form ile içerik arasında yaratılan karşıtlık savaşta erken olgunlaşmak zorunda kalan çocuklara yüklenmek istenen sorumluluğun suçlularının okur tarafından daha iyi algılanmasını kolaylaştırmaktadır.

‘Kim ölmüş? Klott mu Gott mu ne, ona benzer bir şey işte’ (G. s.16) ‘Wen denn?’ ‘Klot oder Gott oder so ähnlich’ (B.s.13) ‘Gömme’ adlı kısa hikâyedeki ‘kim’ soru zarfıyla oluşturulan cümle, ismi içeren bir açıklamayı gerektirmektedir. Ancak ses uyumundan yararlanılarak verilen yanıt, savaşta insanların ölümü ne kadar kanıksadıklarını ve tanrının bile insanları çoktan terk etmesi nedeniyle gelecekle ilgili umutlarının ve inançlarının kalmadığını ima etmektedir.

Retorik sorulara örnek olarak alınan aşağıdaki sorularda da görüldüğü gibi sorular soruyu soran tarafından cevaplanmıştır.

'Siz gerçekten insanın diliyle mi konuşuyorsunuz? Elbette değil, diyeceksiniz, insanın diliyle konuşmuyorum elbet'. (T.Ş.T.B.M. s. 25)

'Sprechen Sie eigentlich die Sprache des Menschen? Natürlich nicht,sagen Sie. Ich spreche die Sprache des Menschen.(B.T.s.102)

Bir taksi şoförü olarak çalışan eski bir askerin başrahibe mektubundan alınan ve kendisi tarafından cevaplanan bu retorik soru hem okuyanı düşündürmekte hem de hesap sorarak hikâyenin akış hızının artmasına yardımcı olmaktadır. Cevap düşünceyi pekiştirmekte ve okuru yönlendirmektedir. Soru, yaşanan trajediden suçluluk duymayan sorumluları eleştirmek amacıyla sorulmuştur.

'Çocuğun nesi var neden bu kadar sesiz?'yorgun dedi Kadın. Adamın soluk alıp vermesi düzelmeye başlamıştı Uyuyor musun? diye sordu kadın, Adamın sesi çıkmadı.' (K.s.34)

'Was ist mit dem Kind;warum ist es so still?' 'Es ist müde'sagte die Frau. 'Der atem des Mannes fing an,regelmässig zu gehen.'Schlafst du?'fragt die Frau. Der Mann schwieg. (AF.s.28)

Yukarıdaki alıntıda kadının sorusuna adamın cevap verememesi okurun hikâyeye katılmasını gerekli kılmıştır. Adam içgüdüüne yenilip işlediği suçu kendisine bile itiraf edemeyip susarken cevabı okuyucuya bırakmaktadır. Asıl soru, gerçek suçlu kim? sorusudur.

Karşılıklı Konuşmalar

Araştırmanın bu bölümünde W.Schnurre'nin öykülerinde diyaloglara yer vermesi nedeniyle figürlerin karşılıklı konuşmaları da analiz edilmiştir. Karşılıklı konuşmalar dramaların temel malzemesi olduğu için alanda yapılan incelemeler daha çok dramları kapsamaktadır. Volker Klotz dramda 'konuşmaları' sistematikleştirirken, Klaus Berg-hahn diyalogu 'Haber ve Retorik' diyaloglar adı altında ve her biri de kendi içinde üç alt gruba ayırarak şekillendirmiştir. Ayrıca K. Beihardt da 'karşılıklı konuşmaları yedi başlık altında toplamış ve değerlendirmiştir. Lora Lucas ile Edda Weigand tarafından kaleme alınan 'Diyalog analizleri I ve II' alanlarındaki farklı bakış açılarını oluşturmuşlardır'. Birçok şeyi kısa sürede etkin şekilde vermek zorunda olan kısa hikâye yazarları bu dil kullanımına duyarsız kalamamış ve anlatım gücünü arttırmak için sıkça kullanmışlardır. Karşılıklı konuşmalar kısa hikâyelerde anlatıcının ortadan kalktığı ve her türlü retorik unsurun dil aracılığıyla doğrudan verilebildiği anlatım şekillerindendir. Konuşmaların kullanılması anlatıcıyı geriye iterek okura kurmaca dünyanın içine girebilme fırsatını kazandırır. Ayrıca konuşmaların gölgelenmesiyle çelişkinin sürmesine yardımcı olarak gerilimin artmasını sağlar, olay akışını hareketlendirerek yazarın vermek istediği düşünceyi ya doğrudan vermeyi ya da okura buldurmayı amaçlar.

Öykü metinlerindeki kurmaca konuşmalar toplumdaki kişiler arasındaki gerçek konuşmaların yapay biçimleridir. Diyaloglara katılanların söylemleri, konuşmayı sürdür-

rebilmeleri için bağlama uygun olmalıdır. Bunun olmaması öyküde toplumsal eleştiriyi oluşturur. Bu durum kısa hikâye yazarına istediğini daha kolay verme fırsatını yaratır. Karşı Çıkmak Gerekiyordu kitabındaki kısa hikâyelerdeki ‘Karşılıklı Konuşmalar’ K. Berghahn ve Beihardt’ın ilkeleri doğrultusunda ele alınıp incelenmiştir.

Duruşma İçerikli Karşılıklı Konuşmalar

Duruşma konuşmalarında bir sorgulayan bir de sorgulanan vardır. Karşılıklı konuşmanın (Wechselrede) ideal formudur. Konuşma süreci, katılanların kutuplaşmasıyla ve soru cevap şeklindeki karşılıklı ifadelerle gelişir. Amacı, sadece geçmişteki bir olayın açıklanmasını sağlamak değil aynı zamanda öykünün temel konusuna yönelik ilişkilerin belirginleşmesine yardımcı olmaktır.

Karşı Çıkmak Gerekiyordu adlı kısa hikâye duruşma salonunda geçmektedir. Pasifist Hans Hase görünürde havagazı memurunu dövme nedeniyle yargıç önüne çıkarılsa da aslında savaşa ve yeniden silahlanmaya karşı çıktığı için yargılanmaktadır.

Yargıç diyor ki ‘Davacı olanları anlat bakalım’	Sagt der Richter: ‘Schildern Sie den tatbestand, Klager.’
Havagazı memuru ayağa kalkıyor. Titriyor, ‘İçeri girmiştım,’ diyor.	Der Gasmann steht auf. Er zittert. ‘Ich komm rein’ Sagte er.
‘Nerden içeri?’ diye soruyor benim avukat.	‘Wo rein? Fragt mein Verteidiger.
‘Kesmeyin’ diyor yargıç,	‘Unterbrechen Sie nicht,’ sagt der Richter.
‘İçeri girmiştım, diyor havagazı memuru, ‘gaz parası almak için yatağa uzanmıştı.’	‘Ich komme rein’, sagt der Gasman, ‘und will kassieren. Liegt er im Bett.’
‘Kim’ diye soruyor savcı.	‘Wer’, fragt der Anklagevertreter.
‘O’ diyor, havagazı memuru beni gösterip ‘Ee?’	‘Er’, sagt der Gasmann und deutet auf mich. ‘Und?’
‘Hiç, Uyuyordu’.	‘Nichts und. Er schlief.’
(.....)	(...)
‘Yataktan doğruldu,’	‘Fuhr er im Bett hoch’
‘Yaa? Sonra?’	‘Aha. Und?’
‘Fırlayıp gırtlığıma sarıldı.’	‘Raus und mir an die Gurgel.’
‘Peki siz?’	‘Und Sie?’
‘Ben mi?’	‘Ich?’
‘Evet.’	‘Ja.’
‘Yere yuvarlandım’	‘Fiel hin.’
‘Ya o?’	‘Und er?’
‘O mu?’	‘Er?’
‘Evet.’	‘Ja’
‘Vurdu.’ (K.Ç.G. S.50)	‘Schlug zu’ (MSDS.s.41)

Hâkim ile davacının arasında sözcük değişimi ile devam eden ve suçlama getiren sorgulama avukatın, savcının diyaloga katılmasıyla genişleyerek devam etmektedir. Konuşmacıların değişimi esas suçlamayı geciktirse de merak unsurunun artmasına neden olmaktadır. Karşılıklı konuşmalar ilerledikçe kutuplaşma belirginlik kazanmaktadır.

Baskılama İşlevi Olan Karşılıklı Konuşmalar

Çizmeyi aşma delikanlı,' diyor general.
'Ha'di göreve katıl da bir hapis cezasıyla kurtul. Ha?'
'Uzlaşma istemiyorum,hakkımın tamamını istiyorum.' diyorum.
'İyi ya işte diyor General 'Siz göreve katılırsınız bizde ölüm cezasını kaldırırız'. Size hak tanınmasından daha öte,öyle değilmi?'
'Yoo' diyorum 'Tam altıbuçuk yıl katıldım o çılgınlığa yetti artık.
'Ben yapacağımı yaptım'
'Şehit sayılırsın desene'
(KÇG.s.75)

'Sein Se doch nett,junger Mann' sausel der General.
Tun Dienst, und Se komm mit einer Freiheitsstrafe weg'
Na-?'
Sie verstehn mich nich richtig', sag ich.'Ich will kein kompromiss, ich will Gerechtigkeit.'
'Also' sagt der General'Sie tun Dienst und wir erlassen Ihnen die Todesstrafe Doch mehr als ferecht,wie?'
'Nee',sage ich.'Sechseinhalb jahre den Wahnsinn mitgemacht; nu is Schluss.
Bin bedient.'
'Mertyrer sozu sagen' (MSDS.s.63)

Cesaret kırmaya yönelik bu konuşmalarda, mahkeme sonucunu önceden bilen soruşturmacılar Hanne'yi ilkeleri ile yaşamı arasında seçim yapmaya zorlamışlardır. Hanne'nin general tarafından terslenmesi ya da alaya alınması yetkililerin traji-komik tutumları karikatürize edilerek eleştirilmiştir. Hanne'ye ismiyle hitap edilmeyerek kişiliği görmemezlikten gelinmiştir (Depersonalisieren). Kendisi, davalı, genç adam, tutuklu 747, üçüncü tekil şahıs 'O' ve hatta vatan haini olarak adlandırılmıştır. Amaç Hanne'yi düşünmekten uzaklaştırarak yeni sistemin her dediğini tereddütsüz yapan, kişiliksiz bir makine yapabilmektir.

İkna İşlevi Olan Karşılıklı Konuşmalar

'Yavaş konuş. Bağırma öyle' Beni bir kenara çekiyor:
'Hanne, bak beni bir dinle hele...'
'dinliyorum' diyorum; 'kulağım sende
'Senin istediğin şey saçma
'Saçma mı? Ne demek ?'
'Eh işte, tehlikeli; mantıklı ama'
'Ya' diyorum iyi öyleyse,
Schorsch bocalıyor 'yani değişmiş bir şey yok. Yalnız..'
'Şerefe' diyen sekreter, gönüllü kızlardan biriyle kadeh tokuşturuyor.
'Yalnız?'
Schorsch öksürüyor 'Bak Hanne: Önce birlik olunacak,tamam sonra, sonra yavaş yavaş,yine dönülür,değil mi ?

'Leise! Nich doch so laut!'Nimmt mich beiseite.' Hanne, Alter; nu hör doch mal zu'
'Ich hör' sage ich; ich hör tadellos.
'Doch n Unding,was de da willst.'
'n Undig-?Wieso'
'Na gefährlich;doch logisch.'
'So-',sag ich 'Aha'
Er druckst.'Mein,im Grund hat sich nichts geändert.'Bloss-.
Prost' rülpst der Umbruchredakteur und stösst mit den volontarinnen an' 'bloss?'
Schorsch hustelt.'Sieh mal; zuerst, da-da muss man eben mitmachen, stimmt's, Später, so allmählicda kann man ja dann (...) wieder umschwenken, nich.'

'Dönmek mi' diyorum.'Evet evet elbette bal gibi dönülür'
 'Bana bak' diyorum , 'sende utanma yokmu?'
 'Şşt diyor.'Hanna anlamaya çalış. Delilik olurdu, intihar demek düpedüz'.
 Telefon çalıyor. (KÇG.s.69)

'Umschwenken.' sag ich; ja ,ja; kann man.
 Kotz über ist mir.
 'Mensch, sag mal; schamst n dich nich.
 'Psst' macht er. 'Hanne, Junge: versteh doch.
 War doch Wahnsinn jetzt;war doch glatter Selbstmord. (...) Klingelt s Telefon.
 (MSDS.s.58)

Karşı Çıkmak Gerekiyordu adlı kısa hikâyeden yapılan bu alıntı daha önceden savaş karşıtı olan ancak sonradan silahlanma taraftarlarına katılan Schorsch un Hanne' nin düşüncelerini değiştirme gayretlerini içermektedir. Diyalog Hanne'nin yatıştırılmasını, ikaz ve ikna edilmesini amaçlamaktadır. Garson kızların kutlamaları ve telefon zili, konuşmanın akışını keserek taraflara yaşamı hatırlatıp ikna gerekçesini kuvvetlendirmiştir.

Çağrıştırma İşlevli Olan Karşılıklı Konuşma

'...makineli tüfekler astımlı bir sesle ateş ediyordu.
 'Pit başını biraz kaldırdı.'
 'Baba'
 'Hm'
 'Öğretmen-'
 'Öğretmen diyor ki, vatan borcunu ödemeyen-'
 'Kim ne ödemeyen?'
 'Vatan borcunu.'
 'Vatan borcunu mu?'
 'Evet.'
 'Neymiş o
 'Ne işte-ne?'
 'Dedim ya işte vatan borcu.'
 'Hm.'
 Tobias, çektiği iki sepet ipini birbirine düğümledi.
 'Vatan borcunu ödemeyen vatan hainiymiş' dedi Pit.
 'Ya?'
 'Evet.'
 ..Sonra piposunu ağzından çekip karıştırmaya koyuldu.
 'Hm,' dedi
 Mund
 (...) pipoyu yine ağzına koydu.
 'Yaa. Demek böyle.' (G.K.E. s.116)

'krachten asthmatisch tuckernde Maschinenpistolen Pit hob ein enig den Kopf .
 'Pap.'
 'Mhm.'
 'Der Schullehrer-'
 'Der Schullehrer sagt,wer seine Vaterlandspflicht nicht erfüllt-'
 'Wer seine was nicht erfüllt-?'
 'seine Vaterlandspflicht.
 'Ja.'
 'Na,so-so-'
 'was:so-so-'
 'Na,sag ich doch:seine Vaterlandspflicht'
 'Hm.'
 'Tobias zog zwei Reusenmaschen zusammen Verknotete sie.
 'n Feigling war der' sag Pit
 'So.'
 'Ja.'
 (...) Dann nahm er die Pfeife aus dem in ihr herum. 'Mhm'machte er.
 (...) schob sich die Peife wieder in den Mund.
 'Aha.So ist das also.' (HaS.s.99)

Alıntı konuyu açmak isteyenle kapamak isteyen figürlerin konuşmalarını içermektedir. Sonu gelmiş bir savaşın seslerinin kapısını çaldığı sırada Pit 'vatanseverlik' ve 'vatan hainliği' kavramlarını tanımlamak ve kendisinin yerini belirlemek istemektedir. Karşısında bir tarafta savaş yanlısı öğretmeninin söylemleri diğer tarafta ise savaş karşıtı babasının tutum ve davranışları bulunmaktadır. Konuşmalardaki eksik cümleler ve tereddütlerin oluşturduğu imalar, boş alan yaratarak esas söylenmek isteneni önce okura söyletmeye amaçlamaktadır. Karşılıklı konuşmaların akışında okur 'vatan haini' sözcüğüne Pit'in açıklamasından önce ulaşmaktadır. Konuşmanın gerilimini oluşturan ve üç kez kullanılan 'Hm' sözcüğü birbirinden farklı anlamlarda kullanılmıştır. Birinci 'Hm' sözcüğü diyaloga hazır olduğunu belirten 'efendim' anlamında, ikinci 'Hm' sözcüğü 'merakı', üçüncüsü ise 'hayal kırıklığını' içermektedir. Hayal kırıklığı öğretmenin öğrencilerine barış yerine savaşı önermesinden kaynaklanmıştır. Savaş sonrasında ülke için eğitimin önemini bilerek ve öğretmenlerin güvenilirliğini sarsmamak adına kendi düşüncelerini saklamış ve 'Yaa, demek öyle' söylemiyle sadece katılmadığını ima edip tartışmadan kaçınmıştır. Düşüncelerini dile getirmeden sakınma, aynı zamanda 'diyalogun kırılması' görevini de üstlenmiştir.

Alıntının kurgusundaki "Hm! Sözcüğünün işlevi Cyrano de Bergerac'daki Roksan ile Cyrano'nun postanedeki buluşma sahnesindeki "Ya!" sözcüğünün işlevini hatırlatmaktadır. Roksan'ın kendisini sevdiğini itiraf edeceği sanısı üzerine kurulu karşılıklı konuşmada Cyrano'nun birbiri ardına kullandığı "Ya!" sözcüğü, birden fazla düşünceyi anlatmaktadır. "Ya!" sözcüğü önce ümidi, sonra merakı son olarak da hayal kırıklığını çağrıştırmıştır.

Tartışma İçerikli Karşılıklı Konuşma

Kısa hikâyenin hiçbir yerinde savaş karşıtlığı ve savaşın açtığı yaralar doğrudan dile getirilmemiştir. Bütün yöre halkı sonu gelmiş bir savaşa katılmak için can atarken Tobias hümanist bir anlayışla günlük yaşamı içerisine savaşı sokmayarak, hatta görmezlikten gelerek silahlanmayı reddetmiştir. Aşağıdaki alıntıda iki farklı görüş karşı karşıya gelmiştir. Muhtarın savaş yanlısı baskıları Tobias'ın 'ben savaşmak istemiyorum' anlamına gelen 'Ben balıkçıyım' sözüyle karşılık bulmuştur.

'Şöyle böyle yarım saat bekledik seni'
dedi muhtar 'Göle çıkmıştım.' Ağzındaki
bira köpüğünü silen Tobias, bardağı Pit'e
uzattı. 'Kalanı da sen iç bakalım.'
'Hep göl, hep göl, duyduğum hep bu,
dedi muhtar.
'Doğru duyuyorsun.'
'Be adam, savaş var savaş.'
'Borcum ne kadar?'
'Bira bedava tarafından. 'Meyhaneci

'War auf m See.' Tobias wischte sich den
Bierscham vom Mund und reichte das
Glas hoch zu Pit.
'Mach Rest.'
'Ich höre immer See', sagte der
Burgermeister.
'Da hörste richtig.'
'Mensch, is doch Krieg!'
'Was macht's n.'
'Freibier.' der Wirt zuckte die Schultern.

omuz silkti.
 'Ee, yukarıdan ne haber bitirdin mi?'
 'Bir dakika,' dedi Pit. Birayı sonuna dek
 içip bardağı Tobias'a uzattı.
 'Tobias bardağı tezgâhın üzerine koydu.
 'Hepinize iyi akşamlar.'
 'Hey' diye bağırdı muhtar arkasından;
 'tüfeğin nerde yahu?'
 Tobias olduğu yerde durdu. 'Ben
 balıkçıyım.'
 'Ee, ne olacak yani?'
 'Ne mi olacak?' dedi Tobias, 'daha ne
 olsun yani?'
 (GKE.s.106)

'Na,was is:Fertig,da oben?'
 'Moment', sagte Pit.Er trank aus und rei-
 chte Tobias das Glas. Der stellte es auf die
 Theke zurück.
 'n abend,allerseits.'
 'He _!' rief der Burgermeister ihm nach;'wo
 hast n überhaupt dein Gewehr?'
 Tobias blieb stehen.'Ich bin Fischer.'
 'Na und-?'
 'Ebend',sagte Tobias:'nichts und'
 (HaS.s.90)

Bildirme İşlevli Karşılıklı Konuşma

'Demek koştun? Neden peki?'
 'Şey işte, evde seni bekliyorlar da ondan'
 'Kim bekliyor?' diye sordu Pit.
 'Köyden beş kişi'
 'Sıkı tutunun', dedi Tobias, 'şu sepetleri
 asayım.'
 'Yeşilli de beraber mi?'
 'Beraber'
 'Başka kim var?'
 'Muhtar, öğretmen, eczacı; bir de
 itfaiyeden biri.'
 'Üniforma giymişler mi?'
 'Kollarında pazibentler var sadece,
 üzerlerinde rüzgâr mı yazıyor fırtına mı
 ne?'
 'Fırtına Birliği, serser... Daha okumaktan
 haberin yok
 (G.K.E. s.99)

'Gerannt biste? Wieso?'
 'Na,weil se warten zu Hause,dass du nu
 kommst.'
 'Wer 'Fragte Pit.
 'Fünf Stück aus m Dorf'
 'Haltet euch fest'Sagte Tobias;'Ich hang
 die Reusen jetzt auf.'
 'Der Grüne mit bei'
 'Der auch'
 'Wer n noch.'
 'Der Burgermeister,der Lehrer,der
 Apotheker, und einer von der Feuerwehr.'
 'Uniform as ?'
 'Bloss so ne Armbinden um;steht was mit
 Wind oder Sturm drauf.'
 'Volkssturm,du Ei,Nich mal lesen
 kannst.'
 (HaS.s.84)

Güssel, köyden birilerinin kendisini görmeye geldiklerini söylemesine rağmen Tobias kaygısını kıyıdan uzaklaştır. Tobias kimlerin niçin geldiğini tahmin ederek diyalogu sürdürmek istemez. Ancak Pit diyalogu sorularla sürdürerek Tobias'ın ilgisini 'savaş' konusuna çekmek ister. Gussel ve Tobias arasında bilgilenmeye yönelik konuşma, Gussel ile Pit arasında devam eder. Savaş yanlısı ziyaretçilerin hiç birisi kasıtlı olarak ismen belirtilmemiştir. Genellemeler altında ifade edilerek kişiliksizleştirilmiştir. Savaş taraftarları özne olmaktan çıkıp nesne haline gelmişlerdir. Tobias ise özne olmak için

direnmektedir. Alıntılanan 'bilgi amaçlı karşılıklı konuşma' savaş karşıtı toplumsal eleştirinin yapılmasına yardımcı olmuştur.

Haber İşlevli Karşılıklı Konuşma

'Mermiyi yedi' diye bağırdı Pit, 'duymuyor musunuz, yanıyor, yanmaya başladı.'
'Bu mu?' dedi Güssel, 'bu da balaban işte.'
'Yanan kim?' diye bağırان Trude, kucağındaki peçeteye yapıştı.
'Tank yahu tank... İçindekiler çıkıyor. Hoh hoh, hoh, Bay General hoplasın dursun şimdi bakalım..
'Sen önce yemeğini bitir önce.' (G.K.E. s.125)
'Getroffen!' Schirr Pit, 'Leute, er brennt!'
'Das-?' sagte Güssel. 'Na, soll die Rohrdommel sein!
'Wer brennt', fragte Trude und knautschte ihre Serviette im Schoss.
'Der Panzer, Mensch!, Jetzt booten se aus! Hö, hö, nu kann er aber hopsen, der Herr General!'
'Ich würde sagen, du setzt dich und isst erst zu Ende.' (HaE.s.107)

Daha çok dramlarda sahne dışındaki gelişmeleri sahneye aktarmak için kullanılan bu diyalog çeşidi kısa hikâyede olay akışını hareketlendirme rolünü üstlenmiştir. Evin içerisinde savaştan çok uzak, huzurlu bir yaşam sürerken dışarıda gerçekleşen vahşi savaş Pit'in heyecanlı ve yanlı aktarımıyla içeri taşınmıştır. Ancak dış uzamın iç uzama baskısı annenin müdahalesiyle geçici olarak önlenmiştir. Savaş haberlerinin akışı annenin konu değiştiren ikazıyla sona ermiştir.

Diyalog Şeklindeki İç Monolog

'Bay rahip daha başlarken sormak niyetindeydim: Siz gerçekten insanın diliyle mi konuşuyorsunuz? Elbette değil, diyeceksiniz. İsa'nın dinini yayarken, diyeceksiniz, insanın diliyle konuşmuyorum elbet.(...)Ve soruyorum.Soruyorum, Bay rahip: Siz daha çok şeytanın diliyle konuşmuyor musunuz acaba?' (T.Ş.M. s.25)
'Herr Pfarrer, dabei wollte ich schon zu Anfang fragen; Sprechen Sie eigentlich die Sprache des Menschen? sagen sie doch ' Natürlich nicht' (...) Und frage. Frage, Herr Pfarrer: Sprechen Sie nicht vielmehr die Sprache des Teufels?' (BeT. s.100)

Yukarıdaki alıntı 1974 yılında W.Schnurre tarafından yazılan Bir Taksi Şoföründen Tümen Başrahbine Mektup adlı kısa hikâyesinden yapılmıştır. Savaş sonrasında taksi şoförlüğü yapan eski bir askerin, rastladığı tümen rahibi aracılığıyla savaş dönemiyle hesaplaşması monolog şeklinde anlatılmaktadır. Mektup tarzındaki anlatı, savaşa katılan 'herhangi biri' figürünün başrahibe yönelttiği soruları yine kendisinin cevaplaması nedeniyle yer yer diyalog şeklindeki monolog haline dönüşmüştür. Bu ifadeler, kısa hikâyede sorgulamanın ve bilgi aktarımının yapıldığı bölümleri oluşturmaktadır.

Sonuç

İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonraki dönemi 'Çoraklaşma' süreci diye adlandırılan Wolfdietrich Schnurre'nin, Günther Eich ve birkaç arkadaşıyla birlikte Alman dili ve edebiyatını militarist söylemlerden uzaklaştırma ve geliştirme gayretleri önemli rol oynamıştır. Dönemsel özelliklerden dolayı W. Schnurre kısa hikâyelerinde savaş nedeniyle çaresiz kalan insanların sorunlarını etkileyici bir dil kullanarak anlatmış ve okurları uyarak mücadeleye davet etmek istemiştir. Bu bağlamda W.Schnurre'nin 1945 ve 1950 yıllarını kapsayan Türkiye'de 'Karşı Çıkmak Gerekliyordu' (Man sollte dagegen Sein) adlı kitabında yer alan öykülerin üslup incelemeleri yazarın ve yapıtlarının daha iyi değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Adı geçen kitaptaki kısa hikâyeler W. Schnurre'nin erken dönem yapıtları arasında sayılmaktadırlar. 'Cepheye yollanırken', 'Gömme', 'Karşı çıkmak gerekiyordu' gibi bu sürecin ilk dönem kısa hikâyelerinde diğerlerinden farklı olarak metaforlardan mümkün olduğunca kaçınılmış, günlük dil benimsenmiş, uzun cümleler yerine, art arda dizili ve birbirine çağrışım zinciriyle bağlı kısa cümleler kullanılmıştır. Sade özentisiz konuşmalar, yer yer eş sözler kısa, anlamlı ifadeler ve grotesk, alaycı (ironi) anlatım tutumu, illüzyon kırılması (desillusion) gibi unsurların yardımıyla yabancılaştırma yaratılmış ve böylelikle okuyucuya savaş gerçeği üzerinde daha fazla düşünebilme fırsatı verilmiştir. İkinci dönem oluşturan yapıtlardan 'Bir Taksi Şoföründen Tümen Rahibine Mektup', 'Kaçarken' ve 'Dönüş' adlı yapıtlarında suçluluk, korku, endişe ve şüphe motifleri iç monologlar ve soru yanıt aracılığı ile sorgulama, klimax ve antiklimax, mecaz söylemlerin az olduğu, duygusallıktan uzak cümleler kullanılmıştır. Daha sonraki kısa hikâyelerde ise ironi, kişileştirmeler, benzetmeler ve eksiltilere yer verilirken, mübalağa ve oxsimoron daha az kullanılmıştır. Kısa hikâyelerin ritmini hızlandıran sözdizimsel üslup unsurlarına hemen hemen tüm yapıtlarda oldukça sık yer verilmiştir. Yapıtlardaki anlatı ritmindeki bu zenginlik karşılıklı konuşmalardaki çeşitliliğin kullanılmasıyla çoğalmış ve okur-kurmaca ilişkisi daha etkin kurulabilmiştir.

Diyaloglar yazarın gözlemlediği savaşın getirdiği toplumsal baskı altındaki bireyin konumunun eleştirisini aşırılığa kaçmadan, özentisiz ve yalın bir şekilde anlatılmasını kolaylaştırmıştır. Ayrıca figürler arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilerden oluşan çelişkiler anlatıcının aradan kalkması nedeniyle daha anlaşılır hale gelmiştir. Karşılıklı konuşmalar haber, bildirme, tartışma, ikna, duruşma, çağırıştırma ve baskılama gibi işlevler üstlenmişlerdir ve sürdürülmelerinde haklı çıkma, çekinme, suçlama, yatıştırma, cesaret kırma gibi etkiler önemli rol oynar. Diyalogların çoğunda karşılıklı işbirliği ilkelerine uyulmadığı, farklı şekillerde sürecin bozulduğu görülmüştür. Karşılıklı konuşmalar 'konu değişimiyle' ya da tereddüt ve çekinmeden kaynaklanan 'susma' ile gölgelenmiştir. Ayrıca yanlış anlamalar, eksik cümleler, ironi, bilgilendirmede eksiklik, basit yalanlar tarafların düşüncelerini dile getirmede ve dramatik gerilimin yükselmesinde önemli rol üstlenmiş-

lerdir. Sonuç olarak 'Karşı Çıkmak Gerekiyordu' adı altında derlenen kısa hikâyelerde W. Schnurre sözcüğe, cümleye, düşünceye dayalı üslup unsurlarını ve karşılıklı konuşmaları artırarak kullanmış ve kendine özgü, dinamik, kolay anlaşılan farklı bir stil oluşturarak okurları savaş konusunda uyarmıştır. W. Schnurre, W. Borchert ve H. Böll gibi savaş sonrası Alman edebiyatının gelişimine önemli katkılar sağlamıştır.

Kaynakça

- Adelhoefer, Mathias, *Wolfdietrich Schnurre, Ein deutscher Nachkriegsautor* (Centaureus Verlag: 1998)
- Aksan, Doğan, *Şiir Dili ve Türk Şiiri* (Ankara: Engin Yayınevi, 1995)
- Arnold, Heinz Ludwig, *Kritische Lexikon zur deutschsprachigen Gegenwartsliteratur*. Band 8. München.
- Aytaç, Gürsel, *Oluşum Aylık Sanat ve Düşüm Dergisi*. Yıl.10, Sayı 163, Ocak 1983.
- Beinhardt, Karl, Otto Kübler und Dietrich Steinbach, *Formen des Gesprächs im Drama* (Stuttgart: Klett Verlag, 1979)
- Çolak, Mustafa, *Eine vergleichende Stiluntersuchung in Borcherts-und Benders Kurzgeschichten* (Samsun: 1997)
- Einecke, Günther, *Unterrichtsideen Textanalyse und Grammatik* (Stuttgart: Klett Verlag, 1993)
- Erden, Aysu, *Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleştiri* (Ankara: Gündoğan Yayınevi, 1998)
- Fritz, Gerd, *Handbuch der Dialoganalyse* (Tübingen: (Hrsg.) F. Hunsnurscher, 1994)
- Gennet, Gerard, *La Rhétorique, Figures III* (Suil: 1972).
- Halliday, Michael A. K., *An Introduction to Functional Grammar* (London: Edvard Arnold, 1985)
- Halliday, M.A.K *Linguistic Function and literary style, the Stylistic Reader* (London: Edt: J.J. Weber, Arnold, 1996)
- Kallmeyer, Werner, (Hrsg.) *Gesprächsrhetorik, rhetorische Verfahren im Gesprächsprozess* (Tübingen: 1996)
- Kotthoff, Helga, *Ironie und Text* (Frankfurt: 1997)
- Lausberg, Heinrich, *Elemente der Literarischen Rhetorik* (München: Max Huber Verlag, 1963)
- Lucas, Lore, *Dialogstrukturen und szenischen Elemente im deutschsprachigen Drama des 20. Jahrhunderts* (Bonn: H. Bouvier Verlag, 1969)
- Maindueneau, Dominique, *Element de linquistique Litteraire* (Bordas: 1986)
- Pospelov, Gennadiy N., *Edebiyat Bilimi*, (Çev.)Yılmaz Onay (İstanbul: Ekinci Matbaası, 1995)
- Schnurre, Wolfdietrich, *Kritik als Waffe zur Problematik der Kurzgeschichte, in Deutsche Rundschau* (1961)
- Schnurre, Wolfdietrich, *Üben ein gefährliches literarisches Vorbild in; fünfzehn Autor suchen sich selbst. Model und Provokation*, hrsg. U. Schulz, s. 31-32 (München: 1967)
- Schnurre, Wolfdietrich, *Karşı Çıkmak Gerekiyordu*, (Çev.) Z. Selimoğlu (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1999)
- Selçuk, İlknur, *Wolfdietrich Schnurre'nin 'Als Vaters Bart Noch Rot War' adlı Yapıtında İdeal Değerlerle Gerçeklik Çatışması*, Yüksek lisans Tezi (Erzurum: 1996)
- Simpson, Paul L, *Ideology und Point of wiew* (Londen: Routledge, 1993)
- Widmer, Urs, *1954 oder die Neuesprache, Studien zur Prosa der Jungengeneration* (Düsseldorf: 1983)